

Vloga in delovanje Občinskega upravnega organa za ljudsko obrambo Občine Ormož v pripravi in med vojno 1991

Delovanje Občinskega upravnega organa za ljudsko obrambo Občine Ormož leta 1991 lahko razdelimo na več obdobj, ki se glede na vsebino in intenzivnost dela zelo razlikujejo. V pripravi članka sem se omejil na neposredne priprave na vojno in delovanje upravnega organa med vojno.

Uvod

Za izvedbo pregleda konkretnih zadolžitve občinskega upravnega organa za obrambo je bilo na srečo na voljo dovolj gradiva in pričevalcev. Zakaj poudarjam »na srečo«, ker so se, zlasti v neposrednih pripravi na vojno pojavile zadolžitve, ki so bile z izjemno širokega področja obrambnega delovanja zelo konkretne in zastavljene s takšno dinamiko, da so bile v resnici del kriznega upravljanja. Tako so pripadniki občinskega upravnega organa za obrambo v celoti prevzeli usklajevanje obrambnega dela upravnih organov občine in uspešno uskladili naloge iz obrambnega in varnostnega načrta vseh nosilcev nalog iz občinskega načrta, zagotovili pripravljenost za izvedbo mobilizacije obrambnih struktur občine, skrb za delovanje voda za zveze in kriptozasčito, uskladitev obrambnih priprav civilnega sektorja ter pripravo za zagotovitev materialne in zdravstvene oskrbe TO in drugih komponent obrambe in zaščite na območju občine.

Z marcem 1991 je steklo delo občinskih upravnih organov za ljudsko obrambo; prejeli so izčrpne informacije o nameri predsedstva R Slovenije za zavarovanje procesov osamosvajanja in o odnosu do zahtevkov JLA za mobilizacijo rezervnih enot. Ob tem so prejeli jasno usmeritev, da mora delo občinskih upravnih organov za ljudsko obrambo teči neprekinjeno, ne glede na redni delovni čas. Pomembne so bile tudi usmeritve glede varnosti delovanja občinskih upravnih organov za obrambo.

Občinski upravni organ za ljudsko obrambo Občine Ormož se je v maju pripravil na povečano dinamiko vpoklica vojaških obveznikov v enote TO, urejali so tudi upravne zadeve v zvezi s preložitvijo opravljanja vojaške obveznosti ter ugotavljanje vzrokov neodziva na vpoklic in za urejanje zahtev 73. ObmŠTO in milice za oskrbo v vojni.

Izvedeni agresiji na ozemlje R Slovenije je občinski upravni organ za ljudsko obrambo posredoval za organizacijo oviranja hitrega prodora sil JLA, ki so prodirale iz R Hrvaške na območje Občine Ormož. V barikade so postavili avtobuse, tovornjake in železniške vagone. V času vojne je občinski upravni organ za ljudsko obrambo skrbel za delovanje Civilne zaščite, Narodne zaščite in izvajal postopke za nemoteno vrnitev Slovencev iz JLA in njihov prestop v TO.

Kratka predstavitev Občine Ormož

Občina Ormož je takšna, kot je bila v času vojne za Slovenijo, nastala leta 1958, obsegala je dobrih 212 km² ali natančno 21.212 ha. Na njenem območju je živelo okoli 18.000 prebivalcev. Delitev na osem krajevnih skupnosti je nastala že leta 1964.

¹ **Miran Fišer**, Vojaški muzej Slovenske vojske, Engelsova ulica 15, Maribor. **Bojan Rajh**, Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije (MORS).

Ne glede na obetavno stopnjo industrializacije, je poglavitno gospodarsko panogo Občine Ormož predstavljalo kmetijstvo. Med obdelanimi zemljišči jih je bila četrtnina v družbeni, tri četrtine pa v zasebni lasti. V družbeni lasti je bilo okrog 45% vinogradov, tretjina sadovnjakov, desetina pašnikov in okoli 7% travnikov.

Družbeni sektor je na področju kmetijske dejavnosti od leta 1967 obvladoval Kmetijski kombinat Jeruzalem–Ormož.

Kmečka gospodarstva v zasebnem sektorju so bila sicer številna, vendar zaradi premajhnega obsega niso ustvarjala tržnih viškov ter lastnikom omogočila preživetja brez iskanja dodatnih virov zaslužka. Kmečki ljudje so se tako tudi tukaj začeli zaposlovati zunaj kmetijske dejavnosti in se preseljevati v mesta. Kljub temu je še vedno veliko delavcev, zaposlenih v industriji, živelo na vasi, krepilo se je število dnevnih migrantov, torej delavcev, ki so se dnevno vozili iz kraja bivanja na sosednji Ptuj ali še dalje v Maribor.

Na območju Občine Ormož je bilo zaposlenih približno 3.000 ljudi, kar je znašalo zgolj 15,8% vsega občinskega prebivalstva. Največ zaposlenih ljudi (25,3%) je živelo v KS Ormož, najmanj na območju KS Kog, kjer je delež zaposlenih znašal 8,2%, in KS Tomaž le 6,2%. Skoraj 2.000, več kot 60% ljudi je dnevno odhajalo na delo iz kraja bivanja. Kljub industrializaciji je bil delež zaposlenih v industriji v Občini Ormož sorazmerno majhen.

Med večjimi zaposlovalci so bili Ormoška opekarna, Gradbeno podjetje »Ograd« Ormož; Žaga Ormož, ki je delovala v okviru delovne organizacije Marles Maribor, Ormoška pekarna, ki je v obravnavanem obdobju delovala kot Intes TOZD Kruh–pecivo Pekarna Ormož; Oljarna, ki je delovala v Kmetijskem kombinatu Jeruzalem Ormož; Tovarna Jože Kerencič Ormož, ki je bila opredeljena kot nosilec industrijske proizvodnje v občini, Obrat »Droge« v Središču, Tovarna kovinske opreme Primat, TOZD Bančna oprema Ormož, Moda Gornja Radgona, Obrat Tomaž oziroma Tekstil TOZD Tonosa, Obrat Konfekcija Tomaž pri Ormožu oz. Tekstil Pletilstvo Prosenjakovci, Tovarna sladkorja Ormož, Peko Tržič in TOZD Proizvodnja obutve Ormož.

Ob povečevanju kupne moči prebivalstva se je širila tudi trgovinska mreža. Poleg manjših trgovin v mestu in okolici so v Ormožu leta 1978 zgradili novo blagovno hišo. Njen investitor sta bili TOZD »Preskrba« Poljčane in TOZD »Koloniale«, obe v sklopu SOZD TIMA Maribor. Večjo investicijo na področju trgovinske dejavnosti pa je predstavljala še izgradnja trgovske hiše v Središču ob Dravi.

Občinski upravni organ za ljudsko obrambo Občine Ormož

Skladno z 28. členom Zakona o obrambi in zaščiti³ je občinski upravni organ, pristojen za obrambne zadeve, skrbel za upravne in strokovne zadeve občine s področja obrambe in zaščite. V Občini Ormož so delavci občinskega upravnega organa za ljudsko obrambo skrbeli predvsem za naslednje naloge:

- spremljanje in usklajevanje strokovnega dela upravnih organov s področja obrambnih priprav,
- spremljanje in usklajevanje nalog iz obrambnega in varnostnega načrta vseh nosilcev nalog iz občinskega načrta,
- organiziranje in skrb za prenos ukazov s področja pripravljenosti in mobilizacije,
- izvajanje nabora in napotitev na služenje vojaškega roka,
- popolnjevanje vojaških enot TO z vojaškimi obvezniki in MTS iz popisa,
- pozivanje v/o na vaje in mobilizacijo,
- popolnjevanje, opremljanje in usposabljanje CZ,

³ Uradni list RS, št. 15-555/91, z dne 6. april 1991.

- popolnjevanje, opremljanje, usposabljanje in urjenje voda za zveze in kriptozoščito,
- obrambne priprave civilnega sektorja,
- usklajevanje obrambnih nalog v IS SO,
- zagotavljanje materialne in zdravstvene oskrbe TO in drugih komponent obrambe in zaščite na območju občine,
- zagotavljanje pretoka šifrirane pisne korespondence z nadrejenimi,
- opravljanje upravnih zadev s področja izvajanja vojaške in materialne dolžnosti v obrambnih strukturah.

Občinski upravni organ za ljudsko obrambo Občine Ormož je v osemdesetih letih prejšnjega stoletja skrbel za razporejanje in vpoklic vojaških rezervistov za strukture JLA, milico in za TO. Na vojaško dolžnost je bilo razporejenih 1.345 občanov, od tega največ v enote JLA (748 rezervistov), v TO je bilo razporejenih 526 vojaških obveznikov, v enote milice pa le manjši del vojaških obveznikov, le 71. Pri razporejanju vojaških obveznikov so v rezervne enote JLA razporedili mlajše kadre, neposredno po vrnitvi s služenja vojaškega roka, v TO pa so bili razporejeni praviloma starejši kadri, ki naj bi pred tem »odslužili« v rezervi JLA, vendar v obravnavanem obdobju ni bilo nobeno pravilo dosledno spoštovano. V milico so razporedili dobro usposobljene in visoko motivirane vojaške obveznike – praviloma tiste, ki so vojaški rok odslužili v vojaški policiji in so bili za dolžnost v milici izbrani.

Občinski upravni organ za ljudsko obrambo Občine Ormož je leta 1991 vodil sekretar Bojan Rajh, diplomirani obramboslovec, ki je dolžnost načelnika 6. 6. 1991 po načrtovani kadrovske spremembi sprejel od Jožeta Korbana. Pred tem je Bojan Rajh opravljal strokovne naloge s področja obrambnih priprav v Oddelku za gospodarstvo Občine Ormož.

Sodelavci na občinskem upravnem organu za ljudsko obrambo so bili Hilda Zadravec, Boris Verbančič, Zoran Poš, Jože Praprotnik in Danilo Hergula.

Neposredne priprave Občinskega upravnega organa za ljudsko obrambo Občine Ormož

20. 3. 1991 se je v. d. sekretarja Jože Korbana udeležil sestanka na sedežu PŠTO za VŠP, ki ga je sklical poveljnik Vladimir Milošević. Na sestanku so načelniki občinskih upravnih organov za ljudsko obrambo prejeli izčrpne informacije o stanju v JLA in njeni vlogi ob uvedbi izrednih razmer v Jugoslaviji, o nameri predsedstva SR Slovenije ob prevzemu pristojnosti vrhovnega poveljnika pri vodenju obrambnih sil v R Slovenije.

Na sestanku so načelniki prejeli naloge:

- pripraviti natančne evidence slovenskih vojakov, podčastnikov in častnikov v JLA,
- pregled mobilizacijskih zbirališč (MZ) JLA na območju občine,
- sklicati rezervne oficirje iz rezervne sestave JLA,
- ažurirati načrte zdravstvene zagotovitve,
- pripraviti natančen kataster vojaških objektov na območju občine.

Usmeritve iz sestanka so bile:

- zahtevki JLA za mobilizacijo rezervnih enot se ne realizirajo,
- rok za izvedbo nalog je takoj,
- delo občinskih upravnih organov za ljudsko obrambo mora teči neprekinjeno,
- rednega delovnega časa več ni.

Jože Korban, v. d. sekretarja, si je zapisal opozorilo, da je »observiranje« delovanja občinskih upravnih organov za ljudsko obrambo stalna naloga varnostnih organov JLA, zato je bilo treba prikriti povečan obseg aktivnosti in demonstrirati »normalno« delovanje.

Po vrnitvi v Ormož je sekretar najprej sklical sestanek s sodelavci Občinskega upravnega organa za ljudsko obrambo Občine Ormož, nato je prenesel celovito informacijo vodstvu Občine Ormož.

Čeprav na območju Občine Ormož ni bilo vojaške infrastrukture in posadke JLA, je takoj začel veljati sklep o prepovedi vstopa in gibanja aktivnih pripadnikov JLA v občinski zgradbi.

V mesecu marcu 1991 so bili na služenje vojaškega roka poslani samo 4 naborniki. Z vsemi, ki so bili predvideni na služenje, je Boris Verbančič opravil razgovor in jim povedal, da lahko odhod na služenje odklonijo, kar jih je kar nekaj tudi storilo.

V tem času je bil v ormoškem gradu sedež Občinskega upravnega organa za ljudsko obrambo Občine Ormož; pred njim so zaznali osebno vozilo z vojaško registracijo, v njem je sedel oficir v službeni uniformi. Pripadniki OŠTO in delavci Občinskega upravnega organa za ljudsko obrambo Občine Ormož so se vedli, kot da ga niso opazili.

25. 4. 1991 je bil v Poljčah sestanek načelnikov občinskih upravnih organov za ljudsko obrambo z ministrom za obrambo R Slovenije, ki je predstavil trenutno vojaško politično situacijo v državi in R Sloveniji. Načelnike je seznanil s pripravo in z uvajanjem nove zakonodaje samostojne in suverene R Slovenije, z reorganizacijo TO, ukinjanjem OŠTO in oblikovanjem ObmŠTO. Načelniki so bili seznanjeni s predpisi v zvezi z novo slovensko vojaško uniformo in z uvajanjem nove slovenske vojaške knjižice.

V tem obdobju so na Občinskem upravnem organu za ljudsko obrambo Občine Ormož pristopili k evidentiranju podjetij za zagotavljanje oskrbe TO, občinskih organov in policije v vojnih razmerah ter namestitev njihovih enot na terenu.

27. 4. 1991 so na Občinskem upravnem organu za ljudsko obrambo Občine Ormož od Republiškega sekretariata za LO prejeli nalogo za poostreitev varovanja nabornih evidenc. Naborna dokumentacija je bila shranjena v ognjevarni omari na Postaji milice Ormož.

V maju je Občinski upravni organ za ljudsko obrambo Občine Ormož na zahtevo 73. ObmŠTO izpeljal večje število vpoklicev vojaških obveznikov v enote TO; urejali so tudi upravne zadeve v zvezi s preložitvijo opravljanja vojaške obveznosti ter ugotavljanje vzrokov neodziva na vpoklic.

Izvajali so ukrepe novih smernic Predsedstva RS o ukrepih pripravljenosti na podlagi katerih so morali vsi občinski organi in ostali izvajalci obrambnih in zaščitnih nalog izdelati nove obrambne dokumente.

Sledili so inšpekcijski pregledi obrambne dokumentacije v območju odgovornosti Občinskega upravnega organa za ljudsko obrambo Občine Ormož.

Uvedeno je bilo neprekinjeno dežurstvo v Izvršnem svetu SO in v Občinskem centru za obveščanje.

Občinski upravni organ za ljudsko obrambo Občine Ormož je izjemno pozorno izvedel vse predpisane postopke za napotitev nabornikov na služenje vojaškega roka v Učnem centru Pekre.

Zaposleni na Občinskem upravnem organu za ljudsko obrambo Občine Ormož so pozorno spremljali vse, kar se je dogajalo pred Učnim centrom Pekre, in vstopili v stik s svojci slovenskih vojakov na služenju vojaškega roka v TO.

Konec maja je Občinski upravni organ za ljudsko obrambo Občine Ormož sprejel zahteve 73. ObmŠTO in milice za oskrbo v vojni.

4. 6. 1991 se je sekretar udeležil sestanka načelnikov občinskih upravnih organov za ljudsko obrambo z ministrom za obrambo RS, kjer so obravnavali naloge s področja izvajanja vojaške mobilizacije TO in zagotavljanje 30-dnevne materialne in zdravstvene oskrbe TO in milice.

Minister je načelnike seznanil z aktualno vojaško-političnimi razmerami v Jugoslaviji.

V juniju so se pripadniki Občinskega upravnega organa za ljudsko obrambo Občine Ormož ukvarjali s konkretnimi nalogami za 73. ObmŠTO.

12. 6. 1991 je bil sestanek na PŠTO s poveljnikom Vladom Miloševićem in s pokrajinskim koordinatorjem Janezom Drevenškom. Na sestanku so izvedeli, da lahko do osamosvojitve pride v najkrajšem času, zato je bilo treba nemudoma pristopiti k ustanovitvi Zbirnih centrov za Slovence, ki se bodo vrnili iz JLA z željo, da se vključijo v TO.

Junija so se pripadniki Občinskega upravnega organa za ljudsko obrambo Občine Ormož usklajevali s komandirjem Postaje milice Ormož Juretom Fermetom za reševanjem njihovih zahtevkov in pri upoštevanju usmeritev z varnostnega področja.

Občinski upravni organ za ljudsko obrambo Občine Ormož je vzpostavil Vod zvez in kriptozasčite.

Poveljnik enote je bil podporočnik Erik Zadravec, nesebično pomoč pri vodenju enote v pripravih, aktiviranje in delovanje na strokovnem področju pa mu je nudil Boris Verbančič.

Naloga Voda zvez in kriptozasčite Občine Ormož je bila zagotavljanje žičnih, radijskih in kurirskih zvez ter kriptozasčita podatkov za vodstvene organe Občine Ormož.

Vod je bil opremljen z radijskimi sredstvi in s telefonsko centralo, prav tako so imeli pripadniki enote dobro osebno opremo in kakovostno osebno oborožitev za obrambo. Pripadniki voda so za zbiranje obveščevalnih podatkov veliko uporabljali tudi svoje lastne radioamaterske postaje. Svoje izsledke in opažanja so redno posredovali Regijskemu centru za obveščanje Maribor.

Vod zvez in kriptozasčite je bil v času vojne na več vojnih lokacijah. Najprej v vaškem domu v Pavlovcih, nato se je zaradi bojazni, da je odkrit, selil v Litmerk, in med vojno še zadnjič, tokrat ponoči, na Runeč, kjer je ostal do konca delovanja.

Organizacija dela v vodu na Runču

Zaradi številčnosti voda in majhnih nastanitvenih kapacitet se je Boris Verbančič odločil, da bo formacijo zmanjšal na polovico. Tako je že nekaj dni po začetku spopadov polovico pripadnikov poslal domov. Druga polovica pripadnikov je potem nemoteno in veliko lažje delovala.

Poudariti velja tudi, da so svojo novo oborožitev, popolnoma nove avtomatske puške M-70 AB2, dali pripadnikom TO, zase so obdržali le dve puški in nekaj pištol.

Pripadniki voda so bili: Bojan Bugar, Danilo Korotaj, Luka Hernja, Jože Kosi, Rado Antolič, Feliks in Darko Vernik, Branko Hasaj, Jože Granduč.

Pregled ukrepov pripravljenosti, ki jih je izvedel Občinski upravni organ za ljudsko obrambo Občine Ormož pred vojno

Pripadniki Občinskega upravnega organa za ljudsko obrambo Občine Ormož so pri načrtovanju ukrepov pripravljenosti sledili predpisani metodologiji. Tako so 15. 5. 1991 v I. stopnji, sprejeli 1. ukrep: načrtovali so uvedbo neprekinjenega dežurstva, pri tem je Danilo Hergula do 25. 5. izdelal seznam občinskih funkcionarjev za dežurstvo, Bojan Rajh, ki je bil ob pekrskih dogodkih (23. 5. 1991) premeščen na Sekretariat za ljudsko obrambo, je opravil vse potrebno za zagotovitev ustreznih razmer za dežurstvo, Jože Korban je zagotovil dosegljivost sodelavcev iz Občinskega upravnega organa za ljudsko obrambo Občine Ormož, predsednik Izvršnega sveta SO Ormož pa dosegljivost najpomembnejših funkcionarjev.

Kot 2. ukrep so izvedli zagotovitev dosegljivosti nujnega dela skupin za prenos mobilizacijskih signalov in prenos ukazov za izvajanje ukrepov pripravljenosti; za nalogo je bil zadolžen Zoran Poš, rok za izvedbo pa je bil 31. 5. 1991. Nalogo je izvedel tako, da je izbral potrebno število članov skupine za prenos signalov in ukazov, ažuriral dokumente skupine za sprejem in posredovanje ukaza za izvajanje ukrepov pripravljenosti. Z vso odgovornostjo je načrtoval usposabljanje pripadnikov skupine za prenos ukazov in jih seznanil z možnostjo uvedbe ukrepa.

3. ukrep, stalno dosegljivost enot za zveze, je kot svojo odgovornost prevzel Boris Verbančič. Do 31. 5. 1991 je pregledal in ažuriral sezname popolnjenosti z moštvom in MTS, pregledal in ažuriral dokumente za mobilizacijo, preveril sklic starešin, obnovil mobilizacijska zbirališča (MZ), ob sklicu je pripadnike enote opozoril na možnost mobilizacije enote.

4. ukrep, stalna dosegljivost osnovnih izvajalcev vojaške mobilizacije TO, sta prevzela Jože Korban in Jože Prapotnik. Nalogo sta izvedla tako, da so najprej ažurirali obrambne priprave v Občinskem upravnem organu za ljudsko obrambo Občine Ormož, pri izvedbi naloge so sodelovali tudi ostali referenti. Jože Prapotnik je pristopil k uskladitvi priprav z OŠTO. Nato je ažuriral seznam inštruktorjev in dokumentov vodij komisij v KS ter drugih delov pozivnega sistema. 10. 6. 1991 je sklical inštruktorje in skupaj z njimi obnovil naloge pozivanja. Istega dne sta Jože Korban in Aleksander Štampar iz 73. ObmŠTO preverila ustreznost MZ, predvsem elemente tajnosti in zavarovanja.

5. ukrep, okrepitev varovanja sedežev upravnih organov za obrambo, štaba TO, vodstva občine, objektov posebnega pomena z internim varovanjem. Izvršni svet SO Ormož je 25. 5. 1991 izdal akt o določitvi objektov posebnega pomena za obrambo in zaščito v Občini Ormož.⁴ Do 31. 5. 1991 je Jože Korban uredil načrte po seznamu glede na nosilce zavarovanja. Za 5. 6. 1991 je načrtoval sklic načelnikov NZ in namestnike s ciljem osvežitve dodeljenih nalog. Nato je Jože Korban seznanil poslovodne organe z najnujnejšimi ukrepi varovanja. Bojan Rajh je v sodelovanju z ostalimi upravnimi organi Občine Ormož izdelal načrte materialne in zdravstvene oskrbe.

⁴ Izvršni svet SO Ormož, številka: 864/1, z dne 25. 5. 1991.

Za okrepljeno varovanje izpostavljenih oseb in objektov sta skladno z načrti po posebni odredbi RSLO Zoran Poš in Boris Verbančič poskrbela za podelitev orožja delavcem Občinskega upravnega organa za ljudsko obrambo Občine Ormož.

Jože Korban je do 31. 5. 1991 izdelal načrte za aktiviranje NZ za varovanje vitalnih objektov, pravočasno seznanil načelnike in namestnike NZ z nalogami in jih usmerjal v pripravi moštva. Načelniki NZ v Občini Ormož so bili povabljeni na sestanek, ki se je odvijal 7. 6. 1991 v dvorani ormoškega gradu.⁵

Bojan Rajh je poskrbel za pripravo izvedbe mobilizacije in uporabo TO v izrednih razmerah in vzpostavil sodelovanje s pristojnim organom za preskrbo pri uvedbi racionirane prehrane ter z občinskim trgovskim podjetjem Zarja Ormož, ki je bilo neposreden nosilec preskrbe v občini.

V višji stopnji so pripadniki Občinskega upravnega organa za ljudsko obrambo Občine Ormož skrbeli za niz ukrepov. Med njimi zavarovanje infrastrukturnih objektov v PTT, elektro- železniškem gospodarstvu in radiodifuziji ter objektih, pomembnih za osnovno preskrbo prebivalstva. Tako je Jože Korban do 25. 5. 1991 pripravil predloga akta, s katerim je IS SO določil objekte posebnega pomena.

V okviru izvajanja 2. ukrepa je Bojan Rajh v sodelovanju z drugimi upravnimi organi skrbel za zagotovitev materialne in zdravstvene oskrbe TO v območju uporabe (nastanitev, prehrana, zdravstvena oskrba) po zahtevah OŠTO ter uskladi načrte z izvajalci za delovanje na mirnodobnih lokacijah.

Jože Prapotnik je prevzel skrb za sprejem vojaških obveznikov iz R Slovenije, ki so bili na služenju vojaškega roka v JLA. V okviru te naloge je poskrbel za uskladitev varovanja z milico in TO, napotitev v zbirni center; če so odslužili 7 mesecev ali daljši vojaški rok, pa jih je prevedel v rezervo.

Jože Korban je načrtoval ukrepe za oviranje umika MTS, blokade in oviranje manevra sil JLA na območju občine tako, da je uskladi naloge z upravnimi organi in s podjetji.

Za neprekinjeno dežurstvo v OCO so bili po seznamu predvideni: Stanko Medik, Anton Prapotnik, Stanka Premuš, Ivo Rajh, Janez Zadavec, Boris Antolič, Dragan Krstič, Minka Rajh, Srečko Kociper, Vili Trofenik in Franc Škorjanec.

3. 6. 1991 je Občinski upravni organ za ljudsko obrambo Občine Ormož prejel od 73 ObmŠTO dopis Z 32-2/91, s katerim so izrazili potrebe za 30 dni vojne:

živila skupaj 19.990 kg v skupni vrednosti 714175,30 din,

pisarniški material v skupni vrednosti 169425,90 din,

151 m³ vode za pitje v skupni vrednosti 1120,30 din.

Goriva in maziva skupaj 33620 kg v skupni vrednosti 55852,30 din,

potrošni material za vzdrževanje transportnih vozil v skupni vrednosti 20455,30 din,

7 različnih akumulatorjev v skupni vrednosti 17840,00 din,

intendantska sredstva, sredstva za tehnično vzdrževanje v skupni vrednosti 1.774.677,00 din.

Občinski upravni organ za ljudsko obrambo Občine Ormož je zagotovil Štabu CZ prostore za delovanje štaba in enot, angažiranih v zaščiti in reševanju, telefonske in radijske zveze.

⁵ Občina Ormož, Sekretariat za ljudsko obrambo, številka 805/1, z dne 3. 6. 1991.

Občinski center za obveščanje je imel 24-urno dežurstvo, spremljal je dogajanje na območju občine in sprejemal vso informacije za obrambo in zaščito ter reševanje, s štabi CZ KS je deloval na postaji RT - 10 (kanal 1, ki je bil neprekinjeno vklopljen).

Štab CZ je strukturo popolnil s ključnimi kadri v štabih CZ v KS, enotah za zveze, splošnih enotah CZ in jih opremil s sredstvi za osebno zaščito.

Štab je ažuriral načrte na področju zaklanjanja, v okviru katerega so preveril kletne prostore v stanovanjskih blokih in drugih objektih in jih pripravil za uporabo kot zaklonišča dopolnilne zaščite ter jih opremil s potrebnimi MTS (vreče, pesek, les, ...). Pripravil je oznake za usmerjanje ljudi v zaklonišča.

Štab je proučil tudi možnosti za gradnjo zaklonilnikov po načrtih zaklanjanja.

Za potrebe zaščite je štab CZ vlagal napore za zagotovitev zadostnih količin priročnih sredstev za reševanje (krampi, lopate, škripci, lahka mehanizacija). V naseljenih mestih so bila jasno označena območja za zbiranje MTS, potrebna za reševanje, in deponije za odlaganje ruševin in materialov, ki nastajajo pri utiranju poti do zasutih.

Štab CZ je ocenil število ljudi, ki jih bo treba začasno izseliti, evakuirati, in predvidelo, koliko ljudi lahko vključi v akcije reševanja in iskanja zasutih. Predvideli so tudi obseg priseljevanja ljudi v posamezne krajevne skupnosti iz ogroženih okolij.

Štab je opravil tudi izjemno pomembne ukrepe zagotavljanja preskrbe s pitno vodo, z življenjskimi potrebščinami in zdravstvenimi storitvami.

Štab CZ je imel v pripravljenosti sile za izvajanje širokega spektra nalog s področja asanacije območja:

- identifikacija in pokop mrtvih,
- pokop kadavrov,
- odvoz ruševin,
- dezinfekcija in deratizacija ter dekontaminacija,
- popravilo komunalne infrastrukture.

V štabu CZ so preverili koordinacijo z elektropodjetji za izklop električne energije oziroma izklop javne razsvetljave, kar bi izvedli ob nevarnosti zračnih napadov nočnem času.

Štab CZ je uskladił organizacijo nujenja prve medicinske pomoči na prizadetih območjih, iskanje ranjenih in poškodovanih, umik ranjenih z območja ter njihov prevoz v zdravstvene ustanove.

Štab za CZ se je povezal s poveljniki GZ in PGD ter preveril pripravljenost operativnih gasilskih enot. Poudarek je bil na preverjanju kadrovske popolnitve na mestih voznik in strojnik.

Občinski upravni organ za ljudsko obrambo Občine Ormož v vojni za Slovenijo 1991

V Občini Ormož so takoj po prejemu »Smernic o ukrepih za pripravljenost v povezavi s plebiscitarno odločitvijo« pristopili k načrtovanju aktivnosti za območje svoje odgovornosti. Procesi za realizacijo nalog so stekli tako, da bi jih nosilci lahko zaključili 10. 6. 1991. Pekrski dogodki 23. 5. 1991 so pospešili priprave in izvedbo ukrepov. Tako je UO za gospodarstvo brez zadržkov pristopil k nalogi načrtovanja in zagotavljanja preskrbe enotam TO,

skladno z zahtevkom 73. ObmŠTO. Ker je bil obseg izvedene mobilizacije TO na območju Občine Ormož bistveno manjši od sicer sprejetega Organizacijsko-mobilizacijskega razvoja enot TO. Zmanjšani obseg mobilizacije TO je narekovalo dejstvo, da je JLA večino orožja TO premestila v vojaško skladišče Kidričevo.

Občinski Sekretariat za ljudsko obrambo Ormož je dne 21. 6. 1991 izdal zahtevke za organizacijo oviranja Tovarni sladkorja Ormož, Združenju samostojnih obrtnikov Ormož, podjetju Mercator - Ograd Ormož, Komunalnemu podjetju Ormož.⁶ Omenjene organizacije so bile dolžne vzpostaviti ovire – barikade na komunikacijah:- Tovarna sladkorja Ormož na komunikaciji Ormož–Varaždin na mostu na reki Dravi v Ormožu,

- Združenje samostojnih obrtnikov Ormož na cesti Ormož–Čakovec na mostu na reki Zeleni na meji med R Slovenijo in R Hrvaško,
- Mercator - Ograd na cesti Ormož –Čakovec na mostu v rajonu Kravjak.

Proces oskrbe TO je stekel tretji dan po agresiji.

V drugi polovici junija se je Občinski upravni organ za ljudsko obrambo Občine Ormož pospešeno pripravljaj na izvajanje oviranja komunikacij na svojem območju. V sodelovanju s pripadniki 73. ObmŠTO so presodili o potrebah oviranja prihoda JLA težiščno na treh smereh. Določili so lokacije za postavitve ovir pri mejni kontrolni točki na meji z R Hrvaško v Središču ob Dravi in območje »Kravjak« v Pušencih na cesti Središče ob Dravi – Ormož ter na mostu čez reko Dravo v Ormožu. Izkazalo se je, da so pri izbiri mikrolokacij za barikade popolnoma zadeli.

Poleg tega so na Občinskem upravnem organu za ljudsko obrambo Občine Ormož uskladili še železniške zapore v Pušencih na cesti Središče ob Dravi–Ormož, v Ormožu, tik za barikado na mostu in v Mihovcih pri Veliki Nedelji. Občinski upravni organ za ljudsko obrambo Občine Ormož je imel nekaj težav pri vzpostavljanju zvez z ŽTP Ljubljana, ko je bilo treba izvesti načrtovano postavitve vlakovnih kompozicij na železniške prehode, vendar je bila naloga pravočasno izvedena.

Organizatorji postavljanja barikad iz Občinskega upravnega organa za ljudsko obrambo Občine Ormož niso imeli težav z lastniki vozil za postavitve v barikado. Dan pred agresijo so bila tovorna vozila in gradbeni stroji pripravljeni za postavitve v barikade.

Oklepno mehanizirana kolona, ki je napredovala proti Ormožu iz smeri Varaždina, se je ustavila pred barikado na ormoškem mostu.

Na meji v Središču ob Dravi oklepne kolone ni bilo mogoče ustaviti ali resneje ovirati, saj je bilo možno tovarnjake, ki so bili postavljeni v barikado na mostičku na meji med R Hrvaško in R Slovenijo, obiti, enota TO, ki je varovala barikado, pa ni bila opremljena s protioklepnimi sredstvi. Kolona JLA je iz Središča ob Dravi napredovala do vasi Frankovci, kjer jo je za krajši čas ustavila barikada v Kravjaku, sestavljena iz težkih traktorjev, prikolic in hlodovine. Pripadniki enote TO niso mogli preprečiti napredovanja koloni JLA proti Ormožu. Tudi vlakovna kompozicija na železniškem prehodu v Pušencih je bila prešibka ovira in so jo oklepniki zlahka premagali.

V času prodiranja oklepne kolone JLA iz Središča ob Dravi v Ormož so delavci Občinskega upravnega organa za ljudsko obrambo Občine Ormož s pomočjo načelnika Avtobusne postaje Ormož Franca Krnjaka sestavili novo, močnejšo barikado v križišču Ptujске in Kolodvorske ulice pri »Timi«. V barikade so postavili avtobuse podjetja

6 Občina Ormož, Sekretariat za ljudsko obrambo, Zahtevke za organizacijo oviranja, akt številka 843/6-91, z dne 21. 6. 1991.

Certus in Komunalnega podjetja Ptuj ter tovarnjake Cestnega podjetja Ptuj Barikada je bila opremljena tudi s protitankovskimi minami. Z njo so ustavili oklepno kolono JLA – 6 tankov T 55, poveljniško vozilo in tank za izvlačanje, ki je prodirala iz Središča ob Dravi, in ji preprečili, da bi intervenirala v območje barikade na mostu čez Dravo v Ormožu. V poskusu preboja barikade pri »Timi« je prišlo do obstreljevanja, v katerem so bili težje ranjeni oficir JLA in dva civilista, ki sta bila v tem času pri barikadi. Po neuspešnem poskusu preboja se je oklepna kolona umaknila iz Ormoža proti Ljutomeru.

Tako v času vojne za Slovenijo preko ormoškega mostu čez Dravo ni prišel niti en sam vojak JLA.

Upravni organ za ljudsko obrambo Občine Ormož se je zaradi varnosti, saj je tankovska kolona obstala praktično na njegovem dvorišču, preselil na vojno lokacijo, kjer je ostal do umiritve razmer v Ormožu.

Narodna zaščita

Občinski upravni organ za ljudsko obrambo Občine Ormož je junija sklical načelnike NZ in jih seznanil z razmerami ter jim dodelil konkretne naloge, ki so nastale na podlagi ažuriranih načrtov. Načelniki NZ so prejeli Sklep Izvršnega sveta Občine Ormož za varovanje objektov.⁷ Aktiviranje enot NZ je potekalo brez posebnosti, težava je bila v pomanjkanju orožja. Zato je Občinski upravni organ za ljudsko obrambo Občine Ormož v večji meri angažiral lovce z ustreznim orožjem, pri tem so upoštevali omejitve, ki izhajajo iz mednarodnega vojnega prava. Sekretariat za ljudsko obrambo Občine Ormož je 30. 6. 1991 izdal soglasje za dvig NZ v krajevnih skupnostih.⁸

Vrnitev iz JLA in prestop v TO

V času vojne je na območju odgovornosti Občinskega upravnega organa za ljudsko obrambo Občine Ormož na slovensko stran v Središču ob Dravi prestopil en vojak JLA, skupaj se jih je v Občini Ormož prijavilo 7, po izjavah staršev pa je bil en vojak v TO na Ptuj in en vojak v TO Novo mesto.⁹ Delavci Občinskega upravnega organa za ljudsko obrambo Občine Ormož so ga po predvidenem načinu prepeljali do zbirnega centra. Izmed Slovencev, ki so bili zaposleni v JLA, je v času vojne prestopil en častnik, po činu stotnik, svoj prestop je najavil še en rojak, pilot, vendar se je kasneje za njim izgubila vsaka sled. Domnevno ni mogel svoji družini pravočasno urediti vrnitve v Slovenijo.

Iz vojašnic JLA je v času do 17. 7. 1991 pobegnilo v Slovenijo 7 Ormožanov, ki so bili na služenju vojaškega roka, dva pa sta prišla po tem datumu. Enote JLA so na Občinski upravni organ za ljudsko obrambo Občine Ormož poslale »tiralice« za pobeglimi vojaki in zahtevali, da jih Občinski upravni organ za ljudsko obrambo Občine Ormož čim prej vrne v enote JLA. Slovenske oblasti niso vrnile JLA nobenega vojaka, prav tako vojaška policija ni odpeljala niti enega vojaka. Na Občinskem upravnem organu za ljudsko obrambo Občine Ormož so imeli podatek, da so se pobegli vojaki skrili ali pa so odpotovali v tujino.

Sklepne misli

Delo Občinskega upravnega organa za ljudsko obrambo Občine Ormož se je v obdobju po »Brionski deklaraciji«

7 Občina Ormož, Sekretariat za ljudsko obrambo, Sklep Izvršnega sveta SO Ormož za varovanje objektov, številka 805/2, z dne 5. 6. 1991.

8 Občina Ormož, Sekretariat za ljudsko obrambo, akt številka 805/5-91, z dne 30. 6. 1991.

9 Občina Ormož, Sekretariat za ljudsko obrambo, Poročilo o prebeglih vojaki, številka 821/18, z dne 17. 7. 1991.

Sklepne misli

Delo Občinskega upravnega organa za ljudsko obrambo Občine Ormož se je v obdobju po »Brionski deklaraciji« normaliziralo, namesto pritiskov, ki jih je izvajala JLA, so se ukvarjali z zahtevki direktorjev ormoških podjetij, ki so pričakovali, da njihovih delavcev ne bodo vpoklicali v enote TO, ki so varovale »južno mejo«. Delavce Občinskega upravnega organa za ljudsko obrambo Občine Ormož je čudilo, da so vsi vojaški obvezniki nepogrešljivi na delovnih mestih kot vodilni ali kot ključni delavci v proizvodnji. Podobno je bilo z vpoklicanimi motornimi vozili. Vodilni v Občinskem upravnem organu za obrambo Občine Ormož so se sestali z vsemi direktorji ormoških podjetij in uskladili svoje potrebe z zakonskimi obveznostmi. Tako so našli skupen jezik in zadovoljivo rešili težave angažiranja vojaških obveznikov v obojestransko korist.

Povzetek

Avtorja predstavljata delovanje Občinskega upravnega organa za obrambo Občine Ormož leta 1991, v času neposrednih priprav na vojno in delovanje upravnega organa med vojno. V prispevku so navedene naloge upravnega organa, ki so bile glede na obseg obrambnega delovanja in dinamiko odvijanja dogodkov del kriznega upravljanja Občine Ormož. Predstavljeno je usklajevanje upravnih organov občine z obrambnega in varnostnega načrta področja za izvedbo mobilizacije obrambnih struktur, usklajevanje obrambnih priprav civilnega sektorja ter zagotavljanje materialne in zdravstvene oskrbe TO, pripadnikov milice in drugih komponent obrambe in zaščite na območju občine ter skrb za enoto občinskih zvez in kriptozasčite. Avtorja predstavite ukrepe upravnega organa ob agresiji na ozemlju R Slovenije pri organizaciji oviranja hitrega prodora sil na območje Občine Ormož ter skrb za delovanje Civilne zaščite, Narodne zaščite in za nemoteno vrnitev Slovencev iz JLA in njihov prestop v TO.

Ključne besede: načrtovanje, ukrepi, kurirji, Teritorialna obramba, zveze

Viri

Zakon o obrambi in zaščiti, Uradni list RS, št. 15-555/91, z dne 6. 4. 1991.

Ukaz PŠTO VŠP, VTSZ 16/2, z dne 10. 1. 1991.

Ukaz PŠTO VŠP za izvajanje ukrepov pripravljenosti SZ 804-03, z dne 24. 5. 1991.

RSLO Razdelava nalog za izvajanje smernic Predsedstva RS o ukrepih za pripravljenost DT-802/4, z dne 22. 5. 1991.

Ukaz RŠTO za izvedbo mobilizacije SZ 847/28-6, z dne 22. 6. 1991.

Ukaz RŠTO za izvedbo mobilizacije SZ 847-06-30/6, z dne 23. 6. 1991.

Dopolnilo ukaza RŠTO SZ 847/35, z dne 24. 6. 1991.

Ukaz 7. PŠTO za delno mobilizacijo enot TO SZ 804-03/76, z dne 2. 6. 1991.

Zdenka Kersnik: Občina Ormož v 70. in 80. letih 20. stoletja, Zbornik referatov 40 let TO, OZVVS Ormož, 2008.

Anton Luskovič: Občinski štab Teritorialne obrambe (OŠTO) kot vojaškostrokovni organ predsednika skupščine, Zbornik referatov 40 let TO, OZVVS Ormož, 2008.

Miran Fišer: Prispevek k analizi virov kadrovske popolnitve Teritorialne obrambe Občine Ormož v obdobju 1980 do 1990, Zbornik referatov 40 let TO, OZVVS Ormož, 2008.

Miran Fišer, Vojna za Slovenijo leta 1991 in vojaški obvezniki z območja Občine Ormož, Zbornik referatov ob 20-letnici samostojnosti RS, Pokrajinski muzej Ormož Ptuj, 2011.

Občina Ormož, Sekretariat za ljudsko obrambo

Občina Ormož, Sekretariat za ljudsko obrambo, Poročilo o delu voda za zveze junij – julij 1991, številka 893/19, z dne 5. 9. 1991.

Občina Ormož, Sekretariat za ljudsko obrambo, Načrt uresničevanja smernic o ukrepih za pripravljenost v nadaljnjem postopku osamosvajanja Republike Slovenije.

Občina Ormož, Občinski štab za Civilno zaščito, Poročilo o delu, številka 851/38, z dne 1. 8. 1991.

Občina Ormož, Sekretariat za ljudsko obrambo, vabilo za sestanek načelnikov NZ, številka 805/1, z dne 3. 6. 1991.

Občina Ormož, Sekretariat za ljudsko obrambo, Zabevek za organizacijo oviranja, številka 843/6-91, z dne 21. 6. 1991.

Občina Ormož, Sekretariat za ljudsko obrambo, Poročilo o prebeglih vojaki, številka 821/18, z dne 17. 7. 1991.

Vojna pošta br. 8866, Zajtjev za povratak vojnika u jedinice, številka akta 251-12/3, z dne 17. 7. 1991.

Gasilska zveza Ormož, Poročilo o izvajanju aktivnosti v času agresije na Republiko Slovenijo, z dne 8. 7. 1991.